

MONIKA KURYŁO

Katolicki Uniwersytet Lubelski Jana Pawła II

monika.kurylo@kul.pl

ORCID: <https://orcid.org/0009-0002-1078-151X>

GŁOSA DO WYROKU SĄDU NAJWYŻSZEGO Z DNIA 19 WRZEŚNIA 2023 ROKU, II CSKP 1495/22

GLOSS TO THE JUDGMENT OF THE SUPREME COURT OF 19 SEPTEMBER 2023,
II CSKP 1495/22

Abstract. The subject of the gloss is the judgment of the Supreme Court of 19 September 2023, file ref. II CSKP 1495/22, in which the Supreme Court held that a loan contract indexed to Swiss francs is still binding after the removal of unfair contractual terms on indexation to the bank's own currency exchange rate. These ineffective contractual terms should be replaced by the official average exchange rate of the foreign currency based on art. 358 § 2 or art. 56 of the Civil Code. As the Supreme Court stated, art. 385¹ of the Civil Code does not exclude the general rule of art. 56 of the Civil Code in consumer contracts. Contrary to the judgment of the Court of Justice of the European Union in Case C-260/18, art. 56 of the Civil Code also supplements the contract in the area of unfair terms. In this critical commentary, the author draws attention to the limitations of the application of art. 358 § 2 and art. 56 of the Civil Code in loan agreements indexed to foreign currency, which result from national and EU law.

Keywords: indexed loan contract; unfair contract terms; contract supplementation; consumer contracts.

WPROWADZENIE

Głosowane orzeczenie¹ zapadło w sprawie toczącej się między bankiem a kredytobiorcami, którzy 29 grudnia 2007 r. zaciągnęli kredyt indeksowany

¹ Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 19 września 2023 r., II CSKP 1495/22, LEX nr 3609444.

do franka szwajcarskiego. Kredytobiorcy wystąpili przeciwko bankowi z powództwem o zapłatę i o ustalenie, że nie wiążą ich postanowienia umowy kredytu o indeksacji, odsyłające do kursu waluty obcej ustalanego przez bank. Zgodnie ze stanowiskiem Sądu Najwyższego, po usunięciu z umowy abuzywnych postanowień umowa kredytu nadal powinna wiązać strony, a zgodnie z art. 358 § 2 Kodeksu cywilnego² lub art. 56 k.c., kursem stosowanym do przeliczeń ma być kurs średni Narodowego Banku Polskiego (dalej: NBP).

Pojęcie kredytu indeksowanego, tak jak i kredytu walutowego³, nie zostało zdefiniowane w żadnym akcie normatywnym. Ustawodawca posługuje się pojęciami kredytu indeksowanego oraz kredytu denominowanego w art. 69 ust. 1 pkt 4a ustawy Prawo bankowe⁴, ale pojęć tych nie wyjaśnia. Stosowane obecnie definicje, wypracowane w orzecznictwie i praktyce bankowej, w dużej mierze opierają się na podkreśleniu różnic między kredytem indeksowanym a denominowanym. W przypadku kredytu indeksowanego, widniejąca w umowie kwota kredytu określona jest w walucie polskiej. W dniu udostępnienia przez bank kwota kredytu indeksowana jest do waluty obcej, w efekcie czego saldo zadłużenia również księgowane jest w tej walucie. Na potrzeby spłaty kolejnych rat kredytu rata, również określona w walucie obcej, ponownie przeliczana jest na walutę polską⁵. Z kolei w umowie kredytu denominowanego, kwota kredytu określona jest w walucie obcej, ale po przeliczeniu zostaje udostępniana kredytobiorcy w złotych⁶. Saldo zadłużenia, tak samo jak w kredycie indeksowanym, księgowane jest w walucie obcej, a kolejne raty, również opiewające na konkretną kwotę określoną w walucie obcej, spłacane są w walucie polskiej.

1. STANOWISKO SĄDÓW

Orzekające w sprawie sądy były zgodne co do tego, że postanowienia umowy kredytu, które dają bankowi możliwość jednostronnego wpływania na

² Ustawa z dnia 23 kwietnia 1964 r. Kodeks cywilny, tj. Dz.U. z 2023 r. poz. 1610 ze zm. (dalej: k.c.).

³ T. NOWAKOWSKI, *Kilka uwag na temat nieważności umów kredytu frankowego ze względu na wadliwość mechanizmu przeliczania zobowiązania stron na polskie złote i franki szwajcarskie*, „Przeгляд Prawa Handlowego” (2020), nr 2, s. 44.

⁴ Ustawa z dnia 29 sierpnia 1997 r. Prawo bankowe, tj. Dz. U. z 2023 r. poz. 2488 ze zm.

⁵ H. CIEPŁA, *Dochodzenie roszczeń z umów kredytów frankowych. Praktyka, orzecznictwo, pytania i odpowiedzi*, Warszawa 2021, s. 17.

⁶ K. KOHUTEK, *Umowy kredytów frankowych – ocena na gruncie przesłanek nieważności i abuzywności*, „Przeгляд Prawa Handlowego” (2022), nr 7, s. 5.

wysokość świadczeń stron, są postanowieniami niedozwolonymi w rozumieniu art. 385¹ § 1 k.c. Odmienność poglądów sądów dotyczyła zaś następstw stwierdzenia abuzywności klauzuli odsyłającej do kursu franka szwajcarskiego ustalanego przez bank i możliwości uzupełnienia umowy o inne źródło kursu waluty obcej, po którym mogłyby być przeliczane świadczenia stron. Orzekający w sprawie Sąd Apelacyjny we Wrocławiu zwrócił uwagę na to, że z orzecznictwa Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej (dalej: TSUE) nie wynika kategoryczny zakaz uzupełnienia luki w umowie po postanowieniu niedozwolonym przepisem dyspozytywnym. Umowa powinna więc nadal wiązać strony i zostać uzupełniona przepisem odsyłającym do kursu średniego NBP.

W glosowanym orzeczeniu Sąd Najwyższy zasadniczo zgodził się z tym zapatrywaniem Sądu Apelacyjnego. Zauważył jednak, że w swoim rozstrzygnięciu sąd odwoławczy nie sprecyzował, który przepis dyspozytywny miałby posłużyć do uzupełnienia umowy. Sąd Najwyższy wskazał więc, że przepisem tym jest art. 358 § 2 k.c., mimo iż jego stosowanie w celu uzupełnienia luki w umowie kredytu waloryzowanego, po usunięciu z niej odwołania do kursu waluty ustalanego przez bank, jest sporne z dwóch powodów. Po pierwsze, wątpliwości budzi to, czy art. 358 § 2 k.c. można stosować wyłącznie do zobowiązań wyrażonych i płatnych w walucie obcej, chyba że umowa zastrzeża płatność wyłącznie w walucie obcej, czy też może on być stosowany do wszelkich zobowiązań wyrażonych w walucie obcej, również płatnych w złotych. Po drugie, przepis ten obowiązuje od 24 stycznia 2009 r., a umowa, na gruncie której powstał spór została zawarta 29 grudnia 2007 r. Ustawa z dnia 23 października 2008 r. o zmianie ustawy – Kodeks cywilny oraz ustawy – Prawo dewizowe⁷, gruntownie zmieniająca art. 358 k.c., nie zawiera przepisów przejściowych. Zdaniem Sądu Najwyższego brak przepisów przejściowych w tej ustawie może wskazywać na wolę ustawodawcy objęcia jej regulacją także umów zawartych wcześniej.

Jako inny przepis dyspozytywny, który mógłby być podstawą stosowania kursu średniego NBP do umów waloryzowanych kursem waluty obcej, Sąd Najwyższy wskazał art. 56 k.c. Podkreślił przy tym, że ma na uwadze wyrok TSUE z dnia 3 października 2019 r., wydany w sprawie C-260/18⁸, z którego wynika, że art. 6 ust. 1 Dyrektywy Rady 93/13/EWG z dnia 5 kwietnia 1993 r.

⁷ Ustawa z dnia 23 października 2008 r. o zmianie ustawy – Kodeks cywilny oraz ustawy – Prawo dewizowe, Dz.U. z 2008 r., poz. 1506.

⁸ Wyrok TSUE z dnia 3 października 2019 r., C-260/18, Dziubak, ECLI:EU:C:2019:819.

w sprawie nieuczciwych warunków w umowach konsumenckich⁹ należy interpretować w ten sposób, że stoi on na przeszkodzie wypełnieniu luk w umowie, spowodowanych usunięciem z niej nieuczciwych warunków, które się w niej znajdowały, wyłącznie na podstawie przepisów krajowych o charakterze ogólnym przewidujących, że skutki wyrażone w treści czynności prawnej są uzupełniane w szczególności przez skutki wynikające z zasad słuszności lub ustalonych zwyczajów, które nie stanowią przepisów dyspozytywnych. Zdaniem Sądu Najwyższego, teza ta jest jednak sprzeczna z pkt. 61 wyroku, w którym TSUE stwierdza, że przepisy odwołujące się do zwyczajów jedynie nie korzystają z domniemania „braku nieuczciwego charakteru”. Nadto, zgodnie ze stanowiskiem Sądu Najwyższego, w świetle art. 56 k.c. wykluczonym jest, by zastosowanie w miejsce uznanego za niebyłe postanowienia abuzywnego skutku wymaganego przez ustalone zwyczaje prowadziło do wprowadzenia do umowy kolejnego warunku abuzywnego. Zgodnie bowiem z art. 56 k.c., sąd poszukujący skutków umowy nieuregulowanych w niej wprost ma jednocześnie obowiązek uwzględniać zasady współżycia społecznego i ustalone zwyczaje. Nawet więc jeśli w segmencie obrotu konsumenckiego wykształciłby się zwyczaj zakazany przez art. 385¹ § 1 k.c., zwyczaj ten nie będzie mógł być zastosowany na podstawie art. 56 k.c. Zdaniem Sądu Najwyższego, art. 385¹ k.c. nie wyłącza stosowania art. 56 k.c. w obrocie konsumenckim. Tylko Sejm lub Trybunał Konstytucyjny mogą wyłączyć stosowanie art. 56 k.c. do umów, których niektóre postanowienia okazały się abuzywne.

2. OCENA STANOWISKA SĄDU NAJWYŻSZEGO

W pierwszej kolejności należy odnieść się do dopuszczalności proponowanego przez Sąd Najwyższy zastąpienia abuzywnego postanowienia odsyłającego do kursu franka szwajcarskiego ustalanego przez bank, odesłaniem do kursu średniego NBP, w oparciu o art. 358 § 2 k.c.

Przepis ten należy odczytywać łącznie z art. 358 § 1 k.c., w którym zawarte są elementy hipotezy normy prawnej, a więc okoliczności, w których art. 358 § 2 k.c. w ogóle może znaleźć zastosowanie. W kontekście art. 358 § 1 k.c. należy przyjąć, że znajdujące się w art. 358 § 2 k.c. odesłanie do średniego kursu NBP możliwe jest wówczas, gdy: 1) przedmiotem zobowiązania podle-

⁹ Dyrektywa Rady 93/13/EWG z dnia 5 kwietnia 1993 r. w sprawie nieuczciwych warunków w umowach konsumenckich, tj. Dz. U. UE. L. z 1993 r. Nr 95, str. 29 ze zm. (dalej: Dyrektywa 93/13/EWG).

gającego wykonaniu na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej jest suma pieniężna wyrażona w walucie obcej; 2) dłużnik skorzysta z przyznanego mu upoważnienia przemiennego, decydując o spełnieniu świadczenia w walucie polskiej. Rozpatrując możliwość dalszego wykonywania umowy o kredyt indeksowany w oparciu o art. 358 § 2 k.c., należy więc najpierw postawić pytania, czy w umowie o kredyt denominowany albo indeksowany do waluty obcej świadczenie pieniężne „wyrażone jest” w tej walucie. Wśród przedstawicieli doktryny zdania na ten temat są podzielone. Według niektórych, świadczenie pieniężne w umowie kredytu powiązanego z kursem waluty obcej nie jest „wyrażone” w tej walucie¹⁰, zatem nie można do tych umów stosować art. 358 § 2 k.c. Reprezentowany jest również pogląd, że świadczenia pieniężne w umowie o kredyt waloryzowany kursem waluty obcej są wyrażone w tej walucie obcej, przy czym w przypadku kredytu denominowanego umowa wprost posługuje się walutą obcą, zaś w przypadku kredytu indeksowanego określa świadczenia stron jako iloczyn dwóch elementów: jednego wyrażonego w walucie polskiej – jest nim kwota kredytu wskazana w umowie w złotych i drugiego, wyrażonego w walucie obcej – jest to kurs PLN/CHF¹¹. W obu przypadkach spełniony jest jednak zawarty w art. 358 § 1 k.c. wymóg, by świadczenie „wyrażone” było w walucie obcej.

W ustaleniu, co ustawodawca rozumie poprzez „sumę pieniężną wyrażoną w walucie obcej” i czy w taki sposób nakazuje traktować przedmiot świadczenia w umowie o kredyt powiązany z kursem franka szwajcarskiego, pomocne może się okazać prześledzenie zmian jakie zostały wprowadzone w treści art. 358 k.c.

Zgodnie z brzmieniem art. 358 § 1 k.c., w jakim obowiązywał on do 24 stycznia 2009 r., zobowiązania pieniężne na obszarze Rzeczypospolitej Polskiej mogły być wyrażone tylko w pieniądzu polskim. Przepis ten już wówczas posługiwał się w kontekście zobowiązań pieniężnych sformułowaniem „wyrażone w pieniądzu” i stawiał wymóg, by pieniądzem tym była wyłącznie waluta polska. Mimo tak restrykcyjnie obowiązującej wówczas zasady walutowości, czas obowiązywania art. 358 § 1 k.c. w jego poprzednim brzmieniu przypadał na okres, w którym zawieranych było najwięcej umów o kredyt

¹⁰ G. SIKORSKI, M. ZEJDA, *Nieważność umowy kredytu denominowanego i indeksowanego – wnioski z orzecznictwa Trybunału Sprawiedliwości*, „Przegląd Prawa Handlowego” (2021), nr 7, s. 32.

¹¹ I. KARASEK-WOJCIECHOWICZ, *Niedozwolone postanowienia umowne powodujące brak związania umową oraz przesłanki ich zastąpienia*, „Transformacje Prawa Prywatnego” (2021), nr 2, s. 77.

waloryzowany kursem franka szwajcarskiego¹². Skoro umowy te nie były w chwili ich zawierania uznawane za sprzeczne z art. 358 § 1 k.c., w jego ówczesnym, imperatywnym brzmieniu, to znaczy, że przewidziane w nich świadczenia pieniężne traktowane były jako wyrażone w pieniądzu polskim. Gdyby już wówczas świadczenia pieniężne w umowie kredytu waloryzowanego kursem franka szwajcarskiego były wyrażone w walucie obcej, to umowa ta byłaby w chwili jej zawierania sprzeczna z wyrażoną w art. 358 § 1 k.c. zasadą walutowości. Mimo iż obecnie art. 358 § 1 k.c. istotnie różni się od swojej poprzedniej wersji, gdyż znosi wymóg wyrażenia świadczenia pieniężnego w walucie polskiej¹³, to nadal posługuje się samym sformułowaniem „suma pieniężna wyrażona w walucie”. Trudno jest wskazać powód, dla którego samo to sformułowanie miałoby oznaczać obecnie coś innego, niż na gruncie poprzedniego brzmienia art. 358 § 1 k.c. Skoro w chwili zawierania umowy o kredyt waloryzowany do franka szwajcarskiego, umowa ta czyniła zadość ówczesnemu wymogowi art. 358 § 1 k.c., a więc przewidziane w niej świadczenie było wyrażone w pieniądzu polskim, nie sposób twierdzić obecnie, że w tej samej umowie świadczenie pieniężne wyrażone jest w walucie obcej. Dopiero zmiana art. 358 k.c., która weszła w życie 24 stycznia 2009 r. umożliwiła wyrażanie świadczeń pieniężnych w walucie obcej. Problem temporalnego zakresu obowiązywania tego przepisu zasygnalizowany przez Sąd Najwyższy w analizowanym orzeczeniu, dotyczy nie tylko zmiany co do możliwości wyboru waluty, w jakiej wyrażone i zapłacone zostanie świadczenie pieniężne, ale również stałości rozumienia samego „wyrażenia” świadczenia w walucie. Jeśli zobowiązania pieniężne powstałe przed 24 stycznia 2009 r. traktowane były jako wyrażone w walucie polskiej, to nie mogą być uznawane za wyrażone w walucie obcej wraz z wejściem w życie zmienionego art. 358 k.c., skoro samo znaczenie „wyrażenia świadczenia w walucie” i przedmiot tych zobowiązań nie uległy zmianie.

Wątpliwym jest również, by samo brzmienie art. 69 ust. 3 ustawy Prawo bankowe przemawiało za tezą, zgodnie z którą świadczenia pieniężne w umowie kredytu indeksowanego albo denominowanego wyrażone są w walucie obcej¹⁴. W literaturze wyrażono pogląd, że wprowadzenie tego przepisu ustawą

¹² Najwięcej kredytów denominowanych i indeksowanych banki udzielały w latach 2004-2008. T. JURA, *Kredyty waloryzowane do franka szwajcarskiego a ryzyko systemowe w polskim sektorze bankowym*, „Bezpieczny Bank” (2021), nr 2, s. 124.

¹³ A. BRZOZOWSKI, *Komentarz do art. 358*, [w:] *Kodeks cywilny. Tom I-II. Tom I. Komentarz. Kodeks cywilny. Komentarz do artykułów 1-449¹⁰*, red. K. Pietrzykowski, Warszawa 2013, s. 973.

¹⁴ Pogląd taki wyrażono w: I KARASEK-WOJCIECHOWICZ, *Niedozwolone postanowienia umowne powodujące brak związania umową oraz przesłanki ich zastąpienia*, s. 78.

z 29 lipca 2011 r. o zmianie ustawy – Prawo bankowe oraz niektórych innych ustaw¹⁵, wskazuje na to, że waluta indeksacji traktowana jest przez ustawodawcę jako waluta świadczenia, skoro dopuszcza on spłatę kredytu właśnie w tej walucie. Należy jednak zauważyć, że gdyby indeksacja oznaczała „wyrażenie” świadczenia pieniężnego w walucie obcej, racjonalny ustawodawca w ogóle nie musiałby dodawać do art. 69 ustawy Prawo bankowe specjalnego uprawnienia kredytobiorcy do spłaty kredytu w walucie obcej. Założeniem art. 358 § 1 k.c., obowiązującego już w aktualnym brzmieniu w dniu wejścia w życie zmian w zakresie art. 69 ustawy Prawo bankowe jest to, że jeśli świadczenie pieniężne wyrażone zostało w walucie obcej, to może być również w tej walucie wykonane. „Wartością dodaną” zmienionego art. 358 § 1 k.c. jest stworzenie po stronie dłużnika dodatkowej możliwości wykonania tego świadczenia również w walucie polskiej. Gdyby świadczenia pieniężne w umowie o kredyt indeksowany były przez ustawodawcę traktowane jako „wyrażone” w walucie obcej, mogłyby być spełnione w tej walucie już na podstawie samej umowy, a posiłkowo, zgodnie z art. 358 § 1 k.c. również w walucie polskiej, jeśli na takie rozwiązanie zdecydowałby się dłużnik. Skoro jednak ustawodawca stworzył dla kredytobiorców możliwość spłacania kredytu indeksowanego albo denominowanego bezpośrednio w walucie indeksacji albo denominacji, wprowadzając ust. 3 do art. 69 ustawy Prawo bankowe, to znaczy, że w przekonaniu ustawodawcy kredytobiorca wcześniej nie mógł spełnić świadczeń z tych umów w walucie obcej. Wzmacniałoby to więc wątpliwości co do tego, że w świetle art. 358 § 1 k.c. świadczenia w umowach o kredyt waloryzowany kursem waluty obcej „wyrażone” są w tej walucie.

W aktualnym brzmieniu art. 358 § 1 k.c. znajduje zastosowanie wówczas, gdy przedmiotem zobowiązania jest suma pieniężna wyrażona w walucie obcej, a umowa jednocześnie wprost nie przewiduje możliwości wykonania tego świadczenia w walucie polskiej i nie zastrzega również wykonania tego świadczenia wyłącznie w walucie obcej. Gdyby wiążąca strony umowa wprost przewidywała zapłatę sumy pieniężnej w walucie polskiej, przepis ten nie mógłby być stosowany¹⁶. W związku z brzmieniem tego przepisu *in fine*, nie mógłby

¹⁵ Ustawa z dnia 29 lipca 2011 r. o zmianie ustawy – Prawo bankowe oraz niektórych innych ustaw, Dz. U. z 2011 r., poz. 984.

¹⁶ Jak wskazał Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 29 kwietnia 2015 roku, V CSK 445/14, LEX nr 1751291: „Jeżeli dłużnik, zgodnie z umową, ma spełnić świadczenie w walucie polskiej, nie ma zastosowania art. 358 k.c. w obecnym brzmieniu, gdyż przewiduje on dla dłużnika prawo wyboru waluty spełnienia świadczenia tylko wtedy, gdy przedmiotem zobowiązania jest suma pieniężna wyrażona w walucie obcej, a w sytuacji opisanej wyżej, zobowiązanie dłużnika do spłaty kredytu wyrażone jest w walucie polskiej”.

on znaleźć zastosowania również wtedy, gdy umowa przewidywałaby zapłatę tylko w walucie obcej. W przypadku umów o kredyt denominowany albo indeksowany zachodzi pierwsza z sytuacji wyłączających możliwość zastosowania art. 358 k.c., ponieważ umowy te przewidują wypłatę i spłatę kredytu w walucie polskiej. Kredytobiorca spłaca kredyt w złotych, nie musząc skorzystać z art. 358 § 1 k.c. Z uwagi więc na samą konstrukcję umów o kredyt waloryzowany kursem waluty obcej przepis ten nie znajdzie do nich zastosowania.

Zgodnie z art. 358 § 1 k.c., w jego aktualnym brzmieniu, to dłużnik, korzystając z przyznanego mu upoważnienia przemienne, decyduje o tym, czy spełni świadczenie w walucie obcej, czy też w polskich złotych. Dopiero jeśli dłużnik podejmie decyzję o spełnieniu świadczenia w walucie polskiej, a ustawa, orzeczenie sądowe lub czynność prawna nie będzie zastrzegła inaczej, wartość waluty obcej określona zostanie według kursu średniego ogłoszonego przez NBP z dnia wymagalności roszczenia¹⁷. Ustawa nie formułuje analogicznego uprawnienia po stronie wierzyciela¹⁸. Wątpliwe jest więc, by na gruncie sporu wynikającego z umowy kredytu indeksowanego, powstałego na etapie spłaty kredytu, to bank mógł postulować dalsze wykonywanie umowy przy zastosowaniu kursu średniego NBP. Kwestionować należy również to, czy z przepisu tego może skorzystać sąd rozstrzygający spór powstały między stronami umowy¹⁹.

2.1. UZUPEŁNIENIE UMOWY O KREDYT INDEKSOWANY DO WALUTY OBCEJ W OPARCIU O ART. 56 K.C.

W glosowanym orzeczeniu Sąd Najwyższy zwrócił uwagę na ogólne znaczenie art. 56 k.c. dla stosunków umownych w Polsce. Przepis ten dookreśla skutki czynności prawnej sprawiając, że nie ograniczają się one jedynie do tych przewidzianych przez strony w ich oświadczeniach woli. Ma to znaczenie ogólnoludzkie, gdyż lokuje daną czynność prawną w kontekście społecznym i obyczajowym²⁰. Dla samych zaś podmiotów występujących w zawiązanym

¹⁷ Z. RADWAŃSKI, A. OLEJNICZAK, J. GRYKIEL, *Zobowiązania – część ogólna*, Warszawa 2022, s. 61.

¹⁸ Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 16 maja 2012 r., III CSK 273/11, LEX nr 1224683: „Prawo wyboru waluty zostało przyznane dłużnikowi, natomiast wierzyciel nie może domagać się wykonania zobowiązania w walucie polskiej, chyba, że strony odmiennie postanowiły w umowie”. Podobnie: wyrok Sądu Apelacyjnego w Warszawie z dnia 2 czerwca 2022 r., I ACa 188/22, LEX nr 3439842.

¹⁹ G. SIKORSKI, M. ZEJDA, *Nieważność umowy kredytu denominowanego i indeksowanego*, s. 32.

²⁰ M. SAFJAN, *Komentarz do art. 56*, [w:] *Kodeks cywilny. Tom I–II. Tom I. Komentarz. Kodeks cywilny. Komentarz do artykułów 1-449*, wyd. 10, red. K. Pietrzykowski, Warszawa 2013, s. 244.

stosunku prawnym, przepis ten stwarza możliwość ograniczenia treści czynność prawnej jedynie do jej najważniejszych elementów kwalifikujących ją do określonego typu²¹. Przepis ten pozwala tym samym skrócić zapisy umowy, która i tak z mocy prawa zostanie uzupełniona o bogatszą treść.

Uświadomiwszy sobie rolę, jaką art. 56 k.c. pełni w stosunkach zobowiązaniowych, rzeczywiście trudno wyobrazić sobie możliwość całkowitego wyłączenia jego stosowania w przypadku umów zawieranych w obrocie konsumenckim. Należy wręcz przyjąć, że wyłączenie stosowania tego przepisu byłoby dla konsumenta niekorzystne. Sąd Najwyższy słusznie wskazał, że wyczerpujące uregulowanie relacji między stronami stosunku prawnego nie jest ani wymagane przez prawo, ani wręcz możliwe. Gdyby prawo wymagało pieczołowitego uregulowania czynnością prawną każdej kwestii, choćby potencjalnie istotnej dla stron, umowy byłyby zbyt obszerne. Mogłoby się to okazać szczególnie problematyczne właśnie w przypadku umów konsumenckich, które często zawierane są z wykorzystaniem długich wzorców umownych. Można przewidywać, że wyłączenie stosowania art. 56 k.c. w umowach konsumenckich doprowadziłoby do wydłużenia wzorców umownych, co utrudniałoby konsumentom rzeczywiste zapoznanie się z ich treścią i zidentyfikowanie wśród ich postanowień tych o kluczowym znaczeniu.

W literaturze zauważono również problem dopuszczalności wyłączenia albo ograniczenia uzupełniającego działania art. 56 k.c. przez same strony stosunku prawnego. Niektórzy autorzy wskazują, że strony umowy mogą zamieścić w niej klauzulę wyłączającą uzupełnianie łączącego je stosunku prawnego na podstawie art. 56 k.c., z zastrzeżeniem dotyczącym norm bezwzględnie wiążących²². Art. 56 k.c. nie cechuje jednak pełna dyspozytywność. Strony co prawda mogą w ograniczonym zakresie wpływać na treść niektórych elementów wyliczonych w tym przepisie, ale nie mogą swoją wolą decydować o stosowaniu art. 56 k.c. jako takiego²³. Całkowite wyłączenie stosowania tego przepisu nie byłoby więc możliwe również wolą stron stosunku prawnego. Tym samym art. 56 k.c. nie może być uznawany za przepis dyspozytywny, mimo iż w analizowanym orzeczeniu Sąd Najwyższy dwukrotnie określa ten przepis w taki sposób.

²¹ J. GRYKIEL, *Komentarz do art. 56*, [w:] *Kodeks cywilny. Tom I–III. Komentarz. Kodeks cywilny. Tom I. Komentarz do art. 1–352*, red. M. Gutowski, Legalis, teza 1.

²² R. TRZASKOWSKI, *Komentarz do art. 56*, [w:] *Kodeks cywilny. Komentarz. Tom I. Część ogólna, cz. 2 (art. 56–125)*, red. J. Gudowski, LEX, teza 71.

²³ M. GROCHOWSKI, *Komentarz do art. 56*, [w:] *Zobowiązania. Tom I i II. Komentarz. Zobowiązania. Przepisy ogólne i powiązane przepisy Księgi I KC. Tom I. Komentarz*, red. P. Machnikowski, Legalis, teza 39.

O ile należy zgodzić się z Sądem Najwyższym co do tego, że całkowite wyłączenie stosowania art. 56 k.c. do umów konsumenckich nie jest możliwe, o tyle warto rozważyć, czy przewidywana w art. 385¹ § 1 i 2 k.c. zasada dalszego wiązania umowy z wyłączeniem postanowień niedozwolonych, nie ogranicza stosowania art. 56 k.c. w przypadkach, w których miałyby one służyć do uzupełnienia luki powstałej po tych postanowieniach. Taki pogląd został wyrażony w orzecznictwie Sądu Najwyższego²⁴, jeszcze zanim wypowiedział się na ten temat TSUE w wyroku w sprawie C-260/18.

Analizę warto rozpocząć od samej treści art. 56 k.c. Wskazane w nim źródła treści stosunku prawnego zostały uporządkowane hierarchicznie²⁵. Hierarchia ta określa, które ze źródeł i w jakiej kolejności wpływają na treść stosunku prawnego, a więc również na rzecz którego z nich należy rozstrzygnąć ewentualne sprzeczności. W literaturze wskazuje się, że w pierwszej kolejności stosunek prawny uzupełniany jest przez normy kogentne i semidystrytywne, których stosowania strony nie mogą wyłączyć swoją wolą²⁶. Normy te nie wiązałyby stron jedynie w razie nieważności umowy w całości, na podstawie art. 58 k.c.²⁷ W dalszej kolejności skutki stosunku prawnego określają oświadczenia woli stron i wzorce umowne, które zgodnie z art. 385 § 1 k.c., w razie zaistnienia sprzeczności między wzorcem a umową, ustępują pola postanowieniom umowy. Po skutkach przewidzianych przez strony w treści samej czynności prawnej, stosunek prawny podlega normom dyspozytywnym, niesprzecznym z nimi zasadom współżycia społecznego i ustalonym zwyczajom²⁸.

Imperatywny charakter normy prawnej może wynikać z samego sformułowania przepisu, wykładni funkcjonalnej odsyłającej do społeczno-gospodarczego celu normy albo też z ochronnego celu tej normy²⁹. Za imperatywnym charakterem normy art. 385¹ k.c. przemawia właśnie cel ochrony konsumenta w stosunku zobowiązaniowym zawiązanym z przedsiębiorcą. Wobec tego,

²⁴ Uchwała Sądu Najwyższego z dnia 29 czerwca 2007 r., III CZP 62/07, OSNC 2008/7-8/87, w której Sąd Najwyższy wskazał, że „w świetle art. 385¹ § 1 i 2 k.c. ingerencja sądu w treść stosunku umownego łączącego strony ma charakter negatywny. Określenie zakresu uznania określonych postanowień za niedopuszczalne powinna uwzględniać, że art. 385 § 2 k.c. wyklucza odwołanie się do art. 56 k.c. jako instrumentu uzupełnienia treści stosunku umownego”.

²⁵ B.J. KOWALCZYK, *Komentarz do art. 56*, [w:] *Kodeks cywilny. Komentarz aktualizowany*, red. M. Balwicka-Szczyrba, A. Sylwestrzak, LEX, teza 1.

²⁶ M. GROCHOWSKI, *Komentarz do art. 56*, teza 61.

²⁷ A. JANIĄK, *Komentarz do art. 56*, [w:] *Kodeks cywilny. Komentarz. Tom I. Część ogólna*, red. A. Kidyba, LEX, teza 27.

²⁸ P. MACHNIKOWSKI, *Komentarz do art. 56*, [w:] *Kodeks cywilny. Komentarz*, red. E. Gniewek, P. Machnikowski, Legalis, teza 11.

²⁹ P. MACHNIKOWSKI, *Komentarz do art. 56*, teza 10.

zgodnie z hierarchią źródeł treści stosunku prawnego, przewidzianą w art. 56 k.c., norma wywiedziona z art. 385¹ k.c. wiąże strony stosunku zobowiązaniowego w pierwszej kolejności. Treść stosunku prawnego, na jaką wskazywałoby którekolwiek z pozostałych źródeł, nie może być sprzeczna z art. 385¹ k.c. Przepis ten z kolei nie przewiduje wprost zmiany treści postanowień niedozwolonych, zastępowania ich innymi albo uzupełniania powstałych po nich luk w umowie na jakiegokolwiek podstawie. Art. 385¹ k.c. nie stosuje rozwiązania podobnego do przewidzianego w art. 58 § 1 k.c. zastąpienia nieważnych postanowień czynności prawnej odpowiednimi przepisami ustawy albo innym skutkiem wynikającym z przepisu. W art. 385¹ § 1 k.c. wskazano jedynie, że postanowienie niedozwolone nie wiąże konsumenta, a zgodnie z art. 385¹ § 2 k.c. strony są związane umową „w pozostałym zakresie”, nie zaś umową, w której luka powstała po usunięciu klauzul abuzywnych uzupełniona zostaje w na podstawie innych źródeł treści stosunku prawnego. Warto przy tym zauważyć, że art. 385¹ k.c. został wprowadzony do polskiego porządku prawnego później niż art. 56 k.c. i znajduje zastosowanie jedynie w zakresie umów konsumenc- kich. Stanowi więc *lex posteriori* i *lex specialis* w stosunku do art. 56 k.c.

Taka interpretacja art. 56 i art. 385¹ § 1 i 2 k.c. zdawałaby się wyłączać możliwość uzupełnienia umowy zarówno a podstawie przepisu dyspozytyw- nego, jak i zasad współżycia społecznego albo ustalonych zwyczajów. O ile jednak stanowisko to w zakresie dopuszczalności posłużenia się przepisem dyspozytywnym łagodzone jest wprost w Dyrektywie 93/13/EWG³⁰ i w orzecz- nictwie TSUE³¹, o czym niżej, o tyle podnoszone są dodatkowe argumenty przeciwko wykorzystaniu do uzupełnienia umowy wyłącznie zasad słuszności i ustalonych zwyczajów³². Wskazuje się bowiem, że możliwości takiego uzu- pełnienia umowy sprzeciwiałby się przede wszystkim wymóg formalnej i ma- terialnej przejrzystości umowy konsumenckiej³³. Gdyby bowiem dopiero sąd,

³⁰ Motyw 13 i art. 1 ust. 2 Dyrektywy 93/13/EWG.

³¹ Przede wszystkim w wyroku TSUE z dnia 30 kwietnia 2014 r., C-26/13, Kásler i Káslerné, ECLI:EU:C:2014:282.

³² W literaturze słusznie zauważa się, że zwyczaję pozostają poza sferą uznania sędziowskiego i treściowo bliżej im do przepisów prawa stanowionego (R. SERAFIN, *The Court of Justice on Unfair Terms and Supplementation of the Contract: How Far Is Too Far?*, „Journal of European Consumer and Market Law” (2023), nr 4, s. 172). Jak wskazał jednak Sąd Najwyższy w głosowanym orzeczeniu, na gruncie prawa polskiego, z uwagi na hierarchię źródeł treści stosunku prawnego, przewidzianą w art. 56 k.c., uzupełnienie stosunku prawnego na podstawie zwyczajów uzależnione jest od oceny zwyczajów pod kątem zasad współżycia społecznego. Oceny tej zaś dokonuje sąd orzekający na gruncie konkretnej sprawy.

³³ I. KARASEK-WOJCIECHOWICZ, *Wpływ niedozwolonego charakteru klauzuli na związanie stron umową*, „Transformacje Prawa Prywatnego” (2018), nr 2, s. 66.

po powstaniu i zawiśnięciu sporu, konstruował wyłącznie na podstawie przepisów ogólnych optymalne rozwiązanie w miejsce postanowień niedozwolonych, bezskutecznych *ex lege* i *ex tunc*, to należałoby przyjąć, że w chwili zawierania umowy konsument nie mógł wiedzieć i ocenić, jaki jest zakres jego praw i obowiązków na gruncie tej umowy. Umowa taka nie spełniałaby więc wymogu transparentności. Problem ten nie powstałby w przypadku uzupełnienia umowy przepisami dyspozytywnymi, gdyż te przewidują skonkretyzowany rozkład praw i obowiązków stron, z którym mogą się one zapoznać, sięgając do ustawy.

Podstawy ograniczenia stosowania art. 56 k.c. do umów konsumenckich, w których stwierdzono istnienie postanowień niedozwolonych, można się więc doszukiwać już w samym prawie krajowym. Niemniej jednak, w literaturze wskazuje się, że modyfikacja stosowania art. 56 k.c. w przypadku skutków usunięcia z umowy postanowień abuzywnych wynika również z zasady skuteczności prawa unijnego³⁴, której realizacja może być zagrożona uzupełniającym działaniem tego przepisu³⁵.

W kwestii uzupełnienia luki w umowie po usuniętych postanowieniach niedozwolonych wielokrotnie wypowiadał się TSUE. W wyroku C-618/10³⁶ TSUE opowiedział się generalnie przeciwko dopuszczalności zmieniania treści postanowień niedozwolonych. Umowa ta powinna bowiem w zasadzie nadal obowiązywać, bez jakiegokolwiek zmiany innej niż wynikająca z uchylecia nieuczciwych warunków, o ile takie dalsze obowiązywanie umowy jest prawnie możliwe zgodnie z zasadami prawa wewnętrznego (pkt 65 uzasadnienia wyroku).

Wbrew, zdawać by się mogło, kategorycznemu zakazowi ingerencji w umowę po stwierdzeniu abuzywności niektórych jej postanowień w wyroku C-26/13 TSUE wypowiedział się twierdząco co do możliwości uzupełnienia luki w umowie treścią wynikającą z krajowych przepisów dyspozytywnych. Na akceptowalność takiego rozwiązania wskazywać ma motyw 13 Dyrektywy 93/13/EWG, zgodnie z którym zakłada się, że przepisy ustawy, które bezpośrednio lub pośrednio ustalają warunki umów konsumenckich, nie zawierają

³⁴ M. GROCHOWSKI, *Komentarz do art. 56*, teza 51.

³⁵ Warto zauważyć, że nie byłby to odosobniony przypadek, gdy regulacja prawa konsumenckiego wpływa na sposób stosowania przepisów ogólnych. Przyjmuje się bowiem, np. że art. 385 § 2 k.c. modyfikuje ogólną dyrektywę wykładni oświadczeń woli stron przewidzianą w art. 65 k.c., zob. W. CZACHÓRSKI, A. BRZOZOWSKI, M. SAFJAN, E. SKOWROŃSKA-BOCIAN, *Zobowiązania: zarys wykładu*, Warszawa 2009, s. 169.

³⁶ Wyrok TSUE z dnia 14 czerwca 2012 r., C-618/10, Banco Español de Crédito, ECLI:EU:C:2012:349.

nieuczciwych warunków. W pkt. 81 uzasadnienia wyroku TSUE zwrócił uwagę na to, że przepisy, o których mowa w motywie 13, dostarczają rozwiązania, dzięki któremu umowa może nadal wiązać strony po wykreśleniu z niej nieuczciwych warunków. Z wyroku w sprawie Kásler nie wynika jednak ogólna możliwość uzupełnienia luk w umowie po postanowieniu niedozwolonym na podstawie przepisu dyspozytywnego³⁷.

Wyjątkowość zastąpienia nieuczciwego warunku umowy na podstawie przepisu dyspozytywnego wynika z tego, że zasadniczo, zgodnie z art. 6 ust. 1 Dyrektywy 93/13/EWG, umowa powinna nadal wiązać strony przy prostym pominięciu warunków nieuczciwych, o ile jest to możliwe. Fakt, że uzupełnienie umowy przepisem dyspozytywnym jest wyjątkiem od tej zasady, TSUE zaakcentował ponownie w wyroku C-260/18. W sprawie tej TSUE badał możliwość uzupełnienia umowy wyłącznie na podstawie art. 56 i art. 354 k.c. TSUE wskazał, że przepisy dyspozytywne odzwierciedlają równowagę praw i obowiązków stron określonych umów, ustanowioną przez krajowego prawodawcę na wypadek gdyby strony nie odstąpiły od standardowej normy ustanowionej przez ustawodawcę krajowego dla danych umów albo wprost wskazały w umowie możliwość zastosowania normy ustanowionej przez krajowego prawodawcę (pkt 60). Przepisy ogólne z kolei nie są przedmiotem szczegółowej analizy prawodawcy w celu określenia tej równowagi i dlatego nie mogą korzystać z domniemania braku nieuczciwego charakteru, wynikającego z motywu 13 Dyrektywy 93/13/EWG (pkt 61) i stanowić wyłącznej podstawy uzupełnienia umowy (pkt 62). Nie wyłączając więc całkowicie stosowania art. 56 i 354 k.c. do umów konsumenckich, TSUE wskazał, że nie można – opierając się na nich – zastępować nieuczciwych warunków w tych umowach.

Wniosek TSUE o niemożliwości zastosowania przepisu ogólnego do uzupełnienia luki po postanowieniu niedozwolonym ma przede wszystkim umocowanie w art. 6 ust. 1 Dyrektywy 93/13/EWG, który przewiduje zasadę dalszego związania stron umową z wyłączeniem postanowień niedozwolonych, pod warunkiem, że jest to możliwe. Z motywu 13 Dyrektywy 93/13/EWG oraz jej art. 1 ust. 2 wynika zaś wyjątkowa możliwość uzupełnienia luki po postanowieniu niedozwolonym przepisem dyspozytywnym. Wyjątek ten, jak każdy inny, nie może być interpretowany rozszerzająco i stosowany również w przypadku przepisu ogólnego. Zgodnie z motywem 13 Dyrektywy domniemywa się brak niedozwolonego charakteru przepisów, które „ustalają warunki umów

³⁷ Warunkiem, jaki musi zostać spełniony, by nieuczciwe postanowienia umowy zostały zastąpione przepisem dyspozytywnym, jest ryzyko upadku całej umowy. Tak w: I. KARASEK-WOJCIECHOWICZ, *Wpływ niedozwolonego charakteru klauzuli na związanie stron umową*, s. 64.

konsumenckich”. Wątpliwe by przepisami, o których mowa w tym motywie, mogły być przepisy ogólne, ponieważ samoistnie nie ustalają one konkretnych warunków umów konsumenckich – na podstawie przepisów ogólnych, odsyłających np. do zasad słuszności, to sąd ustala te warunki, uzupełniając umowę konkretną treścią. Przepisy ogólne nie są objęte założeniem braku nieuczciwego charakteru, gdyż nie sposób czynić założeń co do treści przepisu, która krystalizuje się dopiero w wyniku zaangażowania sądu w spór między stronami umowy.

W literaturze zwraca się uwagę zarówno na wady stanowiska TSUE w przedmiocie dopuszczalności uzupełnienia umowy po usunięciu z niej postanowień niedozwolonych wyłącznie na podstawie przepisów ogólnych, jak i na jego zasadność³⁸. Nie rozstrzygając, czy ostrożne podejście TSUE do stosowania przepisów ogólnych do skutków abuzywności klauzul umownych sprzyja ochronie konsumenta, czy też ją osłabia, należy mieć na względzie jego podstawy wynikające z Dyrektywy 93/13/EWG.

3. WNIOSKI

Podsumowując, należy poddać w wątpliwość możliwość uzupełnienia umowy o kredyt indeksowany do franka szwajcarskiego odesłaniem do kursu średniego NBP na podstawie oderwanej od swojej hipotezy normy prawnej art. 358 § 2 k.c. Z uwagi na konstrukcję umowy kredytu indeksowanego znaczenie, jakie ustawodawca nadaje „wyrażeniu” świadczenia pieniężnego w walucie obcej oraz przyznanie jedynie dłużnikowi upoważnienia przemienne do wyboru waluty, w jakiej wykona świadczenie, art. 358 § 2 k.c. nie może zostać wykorzystany do uzupełnienia umowy o kredyt indeksowany po usunięciu z niej klauzul abuzywnych.

Do zastąpienia abuzywnych postanowień o powiązaniu świadczeń stron kredytu z kursem waluty obcej ustalonym przez bank, odesłaniem do kursu średniego NBP nie może dojść również na podstawie art. 56 k.c. Zgodnie z hierarchią czynników określających treść stosunku prawnego, przewidzianą w art. 56 k.c., w pierwszej kolejności czynność prawna wywiera skutki przewidziane przez ustawę w przepisach imperatywnych. Jednym z takich

³⁸ Wyłączenie takiego rozwiązania w pewnych stanach faktycznych może prowadzić do obniżenia poziomu ochrony konsumenta. Z kolei przeciwko stosowaniu tego rozwiązania, oprócz wskazanej wyżej zasady transparentności umowy konsumenckiej, ma przemawiać również zasada autonomii woli stron. Zob. więcej: M. FARINA, *Unfair terms and supplementation of the contract*, „European Review of Private Law” (2021), nr 3, s. 457.

przepisów jest art. 385¹ k.c., który w § 1 i 2 formułuje zasadę, zgodnie z którą postanowienia niedozwolone nie wiążą konsumenta, a strony są związane umową w pozostałym zakresie. Wykładnia celowościowa tego przepisu oraz wymóg formalnej i materialnej przejrzystości umowy konsumenckiej mogą wskazywać na to, że na gruncie samego prawa krajowego stosowanie art. 56 k.c. w zakresie, w jakim miałyby on służyć zastąpieniu postanowienia niedozwolonego na podstawie zasad współżycia społecznego i ustalonych zwyczajów, ograniczone jest przede wszystkim przez art. 385¹ § 2 k.c. Podobny wniosek wynika również z orzecznictwa TSUE. W przepisach implementujących Dyrektywę 93/13/EWG do polskiego porządku prawnego nie uwzględniono wprost zastrzeżenia, że po usunięciu postanowień niedozwolonych umowa wiąże w pozostałym zakresie, o ile jest to możliwe. Należy przyjąć, że art. 6 ust. 1 Dyrektywy 93/13/EWG nie tylko dopuszcza upadek całej umowy wskutek abuzywności niektórych jej klauzul, ale wręcz sprzeciwia się uzupełnianiu umowy każdymi potencjalnymi środkami, w celu utrzymania jej w mocy za wszelką cenę. Konstruowanie przez sąd modelu rozkładu praw i obowiązków stron konkretnej umowy, na podstawie wyłącznie przepisów ogólnych, może być postrzegane jako dążenie do utrzymania w mocy umowy, która co do zasady nie mogłaby nadal wiązać stron.

Na marginesie warto zauważyć, że w glosowanym orzeczeniu Sąd Najwyższy nie sprecyzował, na podstawie którego ze źródeł skutków stosunku prawnego, wymienionych w art. 56 k.c., umowa miałaby zostać uzupełniona o odesłanie do kursu średniego waluty obcej, publikowanego przez NBP. Nadto, Sąd Najwyższy skoncentrował się w wyroku jedynie na zagadnieniu zastąpienia w umowie kredytu indeksowanego klauzuli odsyłającej do kursu waluty obcej ustalanego przez bank. Przedmiotem rozważań nie była z kolei kwestia rozkładu ryzyka kursowego w umowie o kredyt indeksowany, równie często rozpatrywana pod kątem abuzywności³⁹. Rozwiązanie problemu abuzywnego odesłania do bankowych tabel kursowych poprzez zastąpienie go odesłaniem do kursu średniego NBP nie tylko nie zmienia dotychczasowego rozkładu ryzyka kursowego⁴⁰, ale wręcz prowadzić może do sędziowskiej petryfikacji

³⁹ Zob. np. A. NADOLSKA, *Kredyt obciążony ryzykiem walutowym jako zagadnienie społeczne. Kilka refleksji na temat sytuacji kredytobiorców kredytów indeksowanych do CHF/denominowanych w CHF w kontekście zasady sprawiedliwości sensu largo*, „Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny” (2022), nr 2, s. 133-148.

⁴⁰ A. WIEWIÓROWSKA-DOMAGALSKA, *How Does the Unfair Contract Terms Directive Penetrate National Legal Systems?—A Case Study Based on Mortgage-Secured Loans for Housing Purposes, Indexed or Denominated in CHF in Poland*, „OER Osteuropa Recht” (2020), nr 1, s. 63.

umowy z wciąż obecnymi w niej i nadal wykonywanymi postanowieniami niedozwolonymi.

PIŚMIENNICTWO

- BRZOZOWSKI Adam, *Komentarz do art. 358*, [w:] *Kodeks cywilny. Komentarz do artykułów 1-449*, wyd. 10, red. K. Pietrzykowski, t. 1, Warszawa 2013, s. 973-975.
- CIEPŁA Helena, *Dochodzenie roszczeń z umów kredytów frankowych. Praktyka, orzecznictwo, pytania i odpowiedzi*, Warszawa 2021.
- CZACHÓRSKI Witold, BRZOZOWSKI Adam, SAFJAN Marek, SKOWROŃSKA-BOCIAN Elżbieta, *Zobowiązania: zarys wykładu*, Warszawa 2009.
- FARINA Marco, *Unfair terms and supplementation of the contract*, „European Review of Private Law” (2021), nr 3, s. 441-462.
- JANIAK Andrzej, *Komentarz do art. 56*, [w:] *Kodeks cywilny. Komentarz. Tom I. Część ogólna*, red. A. Kidyba, LEX/el.
- JURA Tomasz, *Kredyty waloryzowane do franka szwajcarskiego a ryzyko systemowe w polskim sektorze bankowym*, „Bezpieczny Bank” (2021), nr 2, s. 121-149.
- GROCHOWSKI Mateusz, *Komentarz do art. 56*, [w:] *Zobowiązania. Tom I i II. Komentarz. Zobowiązania. Przepisy ogólne i powiązane przepisy Księgi I KC. Tom I. Komentarz*, red. P. Machnikowski, Legalis/el.
- GRYKIEL Jarosław, *Komentarz do art. 56*, [w:] *Kodeks cywilny. Tom I–III. Komentarz. Kodeks cywilny. Tom I. Komentarz do art. 1–352*, red. M. Gutowski, Legalis/el.
- KARASEK-WOJCIECHOWICZ Iwona, *Niedozwolone postanowienia umowne powodujące brak związania umową oraz przesłanki ich zastąpienia*, „Transformacje Prawa Prywatnego” (2021), nr 2, s. 35-83.
- KARASEK-WOJCIECHOWICZ Iwona, *Wpływ niedozwolonego charakteru klauzuli na związanie stron umową*, „Transformacje Prawa Prywatnego” (2018), nr 2, s. 45-71.
- KOHUTEK Konrad, *Umowy kredytów frankowych - ocena na gruncie przesłanek nieważności i abuzywności*, „Przegląd Prawa Handlowego” (2022), nr 7, s. 4-14.
- KOWALCZYK Beata J., *Komentarz do art. 56*, [w:] *Kodeks cywilny. Komentarz aktualizowany*, red. M. Balwicka-Szczyrba, A. Sylwestrzak, LEX/el.
- MACHNIKOWSKI Piotr, *Komentarz do art. 56*, [w:] *Kodeks cywilny. Komentarz*, red. E. Gniewek, P. Machnikowski, Legalis/el.
- NADOLSKA Aleksandra, *Kredyt obarczony ryzykiem walutowym jako zagadnienie społeczne. Kilka refleksji na temat sytuacji kredytobiorców kredytów indeksowanych do CHF/denominowanych w CHF w kontekście zasady sprawiedliwości sensu largo*, „Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny” (2022), nr 2, s. 133-148.
- NOWAKOWSKI Tobiasz, *Kilka uwag na temat nieważności umów kredytu frankowego ze względu na wadliwość mechanizmu przeliczania zobowiązania stron na polskie złote i franki szwajcarskie*, „Przegląd Prawa Handlowego” (2020), nr 2, s. 43-49.
- RADWAŃSKI Zbigniew, OLEJNICZAK Adam, GRYKIEL Jarosław, *Zobowiązania – część ogólna*, Warszawa 2022.

- SAFJAN Marek: *Komentarz do art. 56, [w:] Kodeks cywilny. Tom I-II. Tom I. Komentarz. Kodeks cywilny. Komentarz do artykułów 1-449*, wyd. 10, red. K. Pietrzykowski, Warszawa 2013, s. 243-254.
- SERAFIN Riccardo: *The Court of Justice on Unfair Terms and Supplementation of the Contract: How Far Is Too Far?*, „Journal of European Consumer and Market Law” (2023), nr 4, s. 156-172.
- SIKORSKI Grzegorz, ZEJDA Maciej: *Nieważność umowy kredytu denominowanego i indeksowanego – wnioski z orzecznictwa Trybunału Sprawiedliwości*, „Przegląd Prawa Handlowego” (2021), nr 7, s. 29-34.
- TRZASKOWSKI Roman: *Komentarz do art. 56, [w:] Kodeks cywilny. Komentarz. Tom I. Część ogólna, cz. 2 (art. 56–125)*, red. J. Gudowski, LEX/el.
- WIEWIÓROWSKA-DOMAGALSKA Aneta, *How Does the Unfair Contract Terms Directive Penetrate National Legal Systems? – A Case Study Based on Mortgage-Secured Loans for Housing Purposes, Indexed or Denominated in CHF in Poland*, „OER Osteuropa Recht” 66 (2020), nr 1, s. 54-74.

GŁOSA DO WYROKU SĄDU NAJWYŻSZEGO
Z DNIA 19 WRZEŚNIA 2023 ROKU, SYGN. AKT II CSKP 1495/22

STRESZCZENIE

Przedmiotem glosy jest wyrok Sądu Najwyższego z 19 września 2023 r., II CSKP 1495/22, w którym Sąd Najwyższy stanął na stanowisku, że umowa o kredyt indeksowany do franka szwajcarskiego, po usunięciu z niej abuzywnych postanowień odsyłających do kursu waluty obcej ustalanego przez bank, nadal wiąże strony, a świadczenia stron powinny być przeliczane po kursie średnim NBP na podstawie art. 358 § 2 lub art. 56 Kodeksu cywilnego. Zgodnie ze stanowiskiem Sądu Najwyższego, art. 385¹ Kodeksu cywilnego nie wyłącza stosowania art. 56 do umów konsumenckich. Przepis ten, wbrew tezie orzeczenia Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej w sprawie C-260/18, dookreśla skutki umowy również w razie abuzywności niektórych jej klauzul. W glosie autor odniósł się krytycznie do stanowiska Sądu Najwyższego, wskazując na niemożność zastosowania art. 358 § 2 do umów o kredyt waloryzowany kursem waluty obcej oraz ograniczenia stosowania art. 56 do uzupełnienia umowy po usunięciu z niej postanowień niedozwolonych, wynikających z prawa krajowego i unijnego.

Słowa kluczowe: kredyt indeksowany; klauzule abuzywne; uzupełnienie umowy; umowy konsumenckie.